

“בעל השמועה”, שעליו אתה מסתמך עליו להתיר —

אף כל דלא תפסי בה קדושין, וביניהם נכרי ועבד — הולד ממזר.

מה-ב מנו, מי הוא? — רב יהודה!

והא אמר רב יהודה: מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל — אותו ולד אין לו תקנה לשאת בת ישראל, משום שהוא ממזר!?

ומאן דמכשר, סבר: מה אשת אב, דלדיריה לכן האב בלבד לא תפסי בה קדושין [בהיותה פנויה, לאחר מות אביו, או לאחר שגירשה אביו], אבל לאחרני תפסי בה קדושין בהיותה פנויה.

ומשינני: יש לחלק בין המקרים:

לאפוקי, להוציא עובד כוכבים ועבד, דלא תפסי בהו קדושין כלל!

כי אם בא מי שחציו עבד וחציו בן חורין על בת ישראל פנויה, מבלי שישא אותה, הולד כשר!

ולכן, אפילו בא עובד כוכבים ועבד על אשת איש ישראלית, אין הולד מהם ממזר.

ואילו כי איתמר דרב יהודה שאותו ולד אין לו תקנה — כגון דקדיש מי שחציו עבד וחציו בן חורין בת ישראל.

ואם כן, אי אפשר לומר את החילוק שאמרנו, שבחציו עבד וחציו בן חורין מדובר שקידש אותה החציו ישראל ולכן הולד ממזר. כי לדברי רב יהודה המכשיר, אין הולד ממזר אפילו אם בא העבד על אשת איש!

וכיון שהיא מקודשת לחציו ישראל, לכן הולד ממזר, דנמצא צד עבדות שבו משתמש באשת איש המקודשת לצד הישראל שבו!

אלא, כך יש לתרץ:

ומקשה הגמרא שאין זה חילוק נכון: כי —

כי איתמר דרב יהודה — כגון שבא חציו עבד וחציו בן חורין על אשת איש, והולד ממזר לא מצד העבד, אלא מצד הישראל!

והאמרי נהרדעי משמיה דרבי יעקב:

הואיל ונמצא צד חירות שבו משתמש באשת איש.

לדברי הפוסל ולד של נכרי ועבד הבא על בת ישראל — פוסל אפילו בבא הנכרי והעבד על בת ישראל פנויה.

אמר רבינא, אמר לי רב גזא: איקלע רבי יוסי בר אבין לאתריין, למקומנו.

לדברי המכשיר — מכשיר אפילו בבא הנכרי והעבד על אשת איש ישראל.

והוה עובדא בפנויה שבא עליה עבד גמור — ואכשר רבי יוסי בר אבין את הולד.

ושניהם, המכשיר והפוסל, לא למדוה אלא מאשת אב, שבסמוך אליה נאמר בתורה דין הממזרות:

ועוד עובדה היתה, באשת איש שבא עליה עבד — ופסיל רבי יוסי בר אבין את הולד.

מאן דפסיל, סבר: מה אשת אב, דלא תפסי בה קדושין לכן האב — הולד ממזר.

אמר רב ששת, לדידי אמר לי רב גזא: לא

עבדיה דרבי חייה בר אמי, אטבילה הטביל
 לכהיא עובדת כוכבים לשם אנתתא, כדי
 שתטהרנה הטבילה מגדותה, ולא היתה זאת
 טבילה לשם גרות.

אמר רב יוסף: יכילנא לאכשורי בה
 ובברתה, שתחשב הטבילה הזאת לטבילת
 גרות, והיא ובתה תהיינה כשרות להנשא
 לישראל.

ומבאר רב יוסף את דבריו:

יכול אני להכשיר בה, שתועיל לה הטבילה
 הזאת כאילו היא טבילת גרות, אף על פי
 שהיתה זאת טבילה לטהרה מגדות ולא
 טבילה לשם גרות, כי זה שהיא נוהגת בדת
 היהודית, בכך שטובלת לנדותה, דבר שלא
 עושה עובדת כוכבים, זה עצמו מהוה קבלת
 עול מצוות של הדת היהודית, וכיון
 שהקבלה זאת נעשית בטבילה, נחשבת לה
 טבילה זאת כטבילת גרות.

וכדרכ אסי שאמר אותו דבר לקמן, במקרה
 דומה —

דאמר רב אסי על אדם שקראו לו בן הנכרית
 כיון שלא טבלה אמו לגירותה: מי לא טבלה
 אמו לנדותה?! ודי בכך שטבלה לשם טהרה
 מגדות כדי להחשיב את הטבילה כטבילת
 גרות.

ויכול אני להכשיר גם בברתה, את בתה של
 אותה אשה.

ואף על פי שאחר הטבילה הזאת [שבה היא
 התגיירה] היא נבעלה לנכרי, ונמצא שבתה
 הנולדת לה, היא מביאת נכרי בישראלית, יש
 לי להתירה, היות ואני סובר שעובד כוכבים
 ועבד הכא על בת ישראל — הולד כשר.

רבי יוסי בר אבין הוה במקומנו, אלא רבי
 יוסי ברבי זבדא הוה.

ואכשר בין בפנויה שבא עליה עבד גמור,
 בין באשת איש שבא עליה עבד גמור.
 כמבואר לעיל, שיש ממזר רק ממי שיש לו
 קידושין באחרים, ולא בנכרי ועבד, שאין
 להם קידושין בישראל כלל.

אמר ליה רב אחא בריה דרבה לרבינא:
 איקלע אמימר לאתרין, ואכשר בין בפנויה
 בין באשת איש.

והלכתא, עובד כוכבים ועבד הכא על בת
 ישראל — הולד כשר, בין בפנויה בין באשת
 איש.

רבא אכשריה לרב מרי בר רחל, שנולד
 מנכרי שבא על בת ישראל, ומנייה ומינה
 אותו להיות כפורסי דבבל, בין הגבאים
 הממונים על ישראל שבבבל.

ומינה אותו רבא למינוי של פרנס על
 הציבור, אע"ג דאמר מר במסכת קידושין
 [עו ב]: על הפסוק בספר דברים [פרק יז]
 בפרשת מינוי המלך:

"שום תשים עליך מלך — מקרב אחיך".

ודרשו מכאן חכמים: כל "משימות", ממונים
 וגבאים שאתה משים עליך — אל יהו אלא
 "מקרב אחיך"!

היות והאי, כיון דאמו מישראל — "מקרב
 אחיך" קרינן ביה.

ומכאן ואילך עוסקת הגמרא באופני
 ההתגיירות:

ועתה מביאה הגמרא את המעשה שהורה בו רב אסי:

ההוא דהו קרו ליה "בר ארמייתא", לפי שלא טבלה אמו לשם גרות.

אמר רב אסי: מו, וכי לא טבלה אמו לנדוטה?!? ובטבילה זאת, שנוהגת בה כדת ישראל, היא מתגיירת.

ההוא דהו קרו ליה בר ארמאח", שנולד מנכרי, לפי שלא טבל אביו לגרותו [אם כי מל את עצמו].

אמר רבי יהושע בן לוי: מו לא טבל אביו לטהרה מטומאת קריו?!? ובטבילה זאת הוא התגייר.

אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלוקח עבד מן העובד כוכבים, וקדם אותו העבד וטבל לשם בן חורין — קנה עצמו בן חורין.

ומבאר הגמרא: מאי טעמא קנה העבד את עצמו להיות בן חורין?

עובד כוכבים, גופא — לא קני ליה! שאין העובד כוכבים יכול לקנות עבד בקנין הגוף. כי רק ישראל יש לו קנין בגופו של עבד כנעני ולא לגוי, וכפי שיבואר המקור לכך לקמן.

ולכן, רק מאי דקני ליה לגוי, הוא דמצי מקני ליה לישראל. שאין הגוי יכול למכור לישראל יותר ממה שיש לו בעבד, ויש לו רק קנין של שעבוד בו, שהתחייב והשתעבד לו העבד לעבוד עבורו, אך אין לו בעלות על גופו.

וכיון דקדם העבד וטבל לשם בן חורין, לפני

שהספיק הקונה הישראל להטבילו לשם עבד כנעני — אפקעיה העבד בטבילתו לשעבודיה שיש לקונה אותו בו, לעבוד אותו.

ובדברי רבא.

דאמר רבא: הקדש, חמין, ושחרור — מפקיעין מידי שעבוד שיש לאחר בנכסיו.

כגון מי שעשה את שורו משועבד לגביית חובו בגדר "אפותיקי", שייחד את השור המסויים כמשועבד לגביית החוב, ואחר כך הקדיש הלוה את השור בקדושת קרבן למזבח, פוקע השיעבוד שיש למלוה בשור.

או שעשה את חמצו אפותיקי לנכרי, והגיעה שעת ביעור חמץ בערב הפסח, פוקע שיעבוד הנכרי שיש לו בחמץ, וחייב הלוה לבערו.

או שעשה עבדו אפותיקי לחבירו, ושחרר את העבד, פוקע שיעבוד חברו מהעבד המשוחרר.

ולכן, גם כאן, כשקדם העבד, וטבל עצמו להיות ישראל בן חורין, מפקיע שחרורו, כשנהיה ישראל בן חורין, את שיעבודו לעבד.

מתבאר רב חסדא: מעשה בבלוריא הגיורת, שקדמו עבדיה בשעה שבאה להתגייר, וטבלו לשם גרות לפנייה.

ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: קנו עצמן בני חורין.

ומדייק רב חסדא: אם קדמו וטבלו לפנייה, בשעה שהיתה עדיין נכרית, ולא היה לה